

ményeit. Laikus szinten megtartják egymás legfontosabb szentjeinek ünnepét, vallásos elképzeléseikben a két egyház tanításai keverednek. A falu lakói vallási-etnikai címkékkel jellemezhetően térben is elkülönülnek. (Alszeg–Felszeg, katolikus–ortodox, magyar–román, szegények–rátartiak).

Mindezek azonban kevésbé meghatározóak a mindennapi érintkezések során. A mikroszintű folyamatok megragadására a felekezeti vegyes házasságok mai gyakorlatát és a vallásváltozások egyéni és általánosabb vetületeit mutatja be a szerző a vegyes házasságokban felszínre kerülő különbségek néhány példájával.

Összegezve: A korábbi gyakorlattal ellentétben, amikor a beházasulók, követve házastársuk vallását, görög katolikusok lettek, a mai szokás az, hogy az egyén vallása minden esetben az apa felekezetét követi. Az asszonyok házasságuk előtt áttérnek férjük vallására.

A vegyes házasságokban élők ezután (a két fél vallási identitásának erősségétől függően) vagy kizárólag a férfi felekezetéhez tartoznak, vagy a feleség eredeti vallásának egyes rítusain is részt vesznek, esetleg felváltva járnak mindkét templomba. Bár a vallásváltás minden esetben megtörténik a pár egybekelése előtt a család gyakran mindkét vallásba szocializálja a gyermekét. A vallásváltást rugalmasan kezeli tehát a közösség és gyakran elfogadja az egyén ezzel kapcsolatos – olykor a hivatalos formáktól eltérő – döntéseit. Özvegy és elvált asszonyok számára adott a felekezetváltás lehetősége, bár az utóbbit nem feltétlenül nézik jó szemmel.

Cipós diákoktól a digitális nemzedékig

Bakó Botond: Örökség és korszerűség a Nagyenyedi Kollégiumban= Székelyföld. 20. évf. 2016. 12. sz. 169–180 p.

A nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium alapításának évét hagyományosan 1622-re teszik. Ekkor mondta ki ugyanis az erdélyi országgyűlés, a fejedelem előterjesztésére, hogy az akadémia felállítása „perpetuum statutum”, azaz örök időkre szóló határozat.

Bakó Botond tanulmánya azokra a körülményekre kíván rávilágítani, amelyek ennek az iskolának a kezdeteit sokkal korábbra helyezik. A fejedelmi alapítás ugyanis egy új korszakot nyitott a 17. században a kollégium életében, egy olyan korszakot, amelynek jelentősége máig érvényes.

A fejedelem alapította Academicum Collgeium seu Gymnasium Illustre 1622-től már működtette a filológiai fakultást Gyulafehérváron, 1629 –től pedig beindult a teológia és a filozófia fakultás is. Ez az akadémia azonban szinte ráépült arra a református iskolára, amelynek 1564-től már létezett rektora és „alapokmánya”, tehát voltak régi törvényei. Bethlen Gábor új iskolai törvények elkészítését rendeli el, amelyek csak 1630 – ra készültek el. Addig a régi törvények, amelyek elemi és középfokú iskolákra voltak szabva, érvényben maradtak, miközben már működtek az akadémiai fakultások is. Együtt fejlődött tehát a régi középiskola és az új, fejedelem által alapított akadémia. Ezeknek együttes vizsgálata adhat csak hiteles képet a Bethlen kollégium történetének kutatása során is. Sajnos a gyulafehérvári iskola könyvtára és irattára az 1658–59-es török-tatár dúlás következtében elpusztult. Az azonban ismert, hogy a fejedelem a heidelbergi mintát használta az akadémia felépítésében, új törvényei kidolgozásában. Feltehetően, mint Európa szerte az egyetemek tekintélyes része, a káptalani iskolából egyfajta „átfejlődéssel” jött létre a Bethlen kollégium is. A gyulafehérvári káptalani iskola rangos intézmény volt – kezdetét 1111-től számítják – három tagozat szerves együttese: elemi, gimnáziumi és akadémiai tagozat (bölcseleti és teológiai képzés). Ami az iskolai élet történeti folytonosságát illeti, az egyik épületből másikba való költözés, sőt egy másik városba való telepítés sem okozta a folytonosság megszakadását. A káptalani iskola legkiemelkedőbb utóda tehát az 1662-ben Nagyenyedre költöztetett Bethlen kollégium.

A református fejedelmi akadémia fő célja az volt, hogy csökkenjen a 17. században felgyorsuló külföldi egyetemjárás, a peregrináció mértéke és hogy az erdélyi fiatalok minden tudást itthon és lehetőleg egy helyen kapjanak meg.

„A fejedelmi alapítás (1622) a XVII. században egy új korszakot nyitott a Kollégium életében. Ennek a ténynek századokra kiható iskola-

politikai jelentősége ma is érvényes. Ezért ünnepelték meg vészterhes időkben a 300 éves évfordulót (1922), a kommunista hatalom idején, kényszer-szülte megoldásokkal, de sok örömteli pillanattal a 350 évest (1972), majd a friss szabadság lendületében a 375 évest (1997). A 390 éves évforduló (2013) egybeesett Bethlen Gábor fejedelemmé választásának 400. évfordulójával (1613), és a nemzet központjában, Budapesten, az Országház felsőházi termében tartották....

1999-ben egy évtizednyi időre a Kollégiumban helyreáll az alapításkor is meglévő „hármás egység” (elemi, gimnáziumi, valamint középfokú és felsőfokú tagozatok). Megszületik a főiskola jellegű tanítóképző a nagyenyedi kollégiumban a Babeş-Bolyai Tudományegyetem tagozataként, ami tízéves működés után, Kolozsvár árnyékában megszűnik.”

Sokan a nagyenyedi kollégiumot a „hagyományok iskolájának” tartják. Ebben a tekintetben nem egyedüli ez az iskola Erdélyben, de a legeredetibb a „bentlakó” együttlétből származó szokások szellemi örökségként való őrzésében. Kezdetektől fogva főleg Székelyföldről érkeztek ide a tanulni vágyó gyermekek. Akkoriban ugyanis Enyed volt a legközelebbi „tudományos város”. Mára ez a helyzet természetesen megváltozott, de a kollégium törekszik arra, hogy „erdélyi” jellegét őrizze. A bentlakás szülte hagyományok kölcsönös tiszteletet eredményeztek és olyan tradíciókat, amelyek kapaszkodóként szolgáltak a mindennapi életben. Közösen és rendszeresen kirándultak. A nagyobbak segítették a kisebbeket a tanulásban. A fizetni nem tudó ügynevezett szolgálóknak sokféle feladatuk volt a tanulás mellett (vízhordás, fahordás, állandó tisztogatás, őrségállítás, rendre való felügyelet). Kaptak ezért naponta két cipót és másnaponként ebédet. A cipó felét egymás közt el-eladogatták, hogy pennát, tintát, irkát vehessenek.

A tudományos önképzőkör első csírája az 1791-es nyelvművelő társaság volt. Az önképzőkörök évente jelentettek meg értesítőket. Az önképzőköri hagyomány máig él, ahogy az iskolai folyóiratok megjelenítése is. Működött még a képzős diákok vitaklubja, az Áprily Lajos Irodalmi Kör. Új hagyomány (1995 óta) a Bethlen –bál. 1676-ra nyúlnak vissza az iskolai színjátszás gyökerei. 2000-től diákszínjátársó fesztivál is született. Az iskolai év pedig két hagyományos rendezvénnel zárul. Az

egyik a ballagás a másik pedig, a tornavizsga, amely szinte városi ünnepséggé vált. Eredetét 1922-re teszik.

A tanulmány második része a kollégium szükségéből, vagy a békés gyarapodás szándékával történő építkezéseit veszi számba az 1622-es gyulafehérvári épületektől az 1938-ban Kós Károly tervezte épület emelésén át egészen a 2016-os szeptemberi ünnepségig, a Bethlen Gábor Kollégium épületeinek megújításáig, amit – a remények szerint – szellemi megújulás is követ majd.

„A Bethlen Kollégium, csaknem hétszáz diákjával egy ritka gazdag és lekötelező örökség alapján állva ünnep- és hétköznapiokon egyaránt egy korszerű, XXI. századi iskola megteremtésén szorgoskodik. Miközben jövőt épít, újkori missziót is teljesít, amikor egy „erős kollégiummal” nemzetiségmentő tevékenységet végez. „Szigetet a dél-erdélyi szórványban.”

Cholnoky Olga